

Господарське право; господарсько-процесуальне право

УДК 347.9

Іванова Ганна Сергіївна

доктор юридичних наук,

доцент кафедри державно-правових дисциплін та міжнародного права

Державний біотехнологічний університет

Ivanova Hanna

Doctor of Science of Law, Associate Professor of the

Department of State and Legal Disciplines and International Law

ORCID: 0000-0002-2658-3502

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДВІДОМЧОСТІ СПРАВ

ГОСПОДАРСЬКИМ СУДАМ

ВОПРОС ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОДВЕДОМНОСТИ ДЕЛ

ХОЗЯЙСТВЕННЫМ СУДАМ

THE ISSUE OF DETERMINING THE JURISDICTION OF CASES TO

THE COMMERCIAL COURTS

Анотація. Вступ. Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод поклала на держави-учасниці зобов'язання гарантувати доступність правосуддя та ефективність засобів правового захисту. Посилаючись на судову практику Європейського суду з прав людини, ситуація, за якої особа, чиї права порушені, не може визначити компетентний суд або інший компетентний орган, куди вона може направити відповідну заяву, визнається порушенням ст. 13 Конвенції, оскільки право на доступ до суду має бути ефективним. Вимога ефективності, серед іншого, передбачає чіткість законодавчих положень: якщо процесуальні норми виписані таким чином, що створюють певну невизначеність особи, чиї заяви були відхилені на підставі порушення

процесуальних норм, визнаються такими, що не мали реального, ефективного доступу до суду.

Проблема вибору належного суду та визначення судової компетенції при реалізації права на доступ до суду, забезпечення права на ефективний правовий захист набула особливого значення. Питання щодо встановлення ефективного механізму розподілу повноважень між судовими органами щодо розгляду окремих категорій справ активно обговорюються вченими та юристами-практиками.

Положення чинного процесуального законодавства щодо розмежування підвідомчості (юрисдикцій) потребують удосконалення. Коло спорів, підвідомчих господарським судам, поступово звужується, що ставить під сумнів доцільність збереження всієї системи господарських судів в Україні.

Мета. *Провести аналіз підвідомчості справ господарським судам України.*

У статті виконано аналіз змісту п. 1 ч. 1 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України. Надано оцінку існуючим доктринальним підходам, правовим позиціям Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, а також інших вищих спеціалізованих судів України щодо рекомендацій та роз'яснень з питань визначення компетенції судів щодо розгляду господарських справ.

Результати. *Обґрунтовано висновок, згідно з яким цілком об'єктивно має місце тенденція до поступового звуження кола справ, підвідомчих господарським судам, що ставить під загрозу існування усієї системи господарських судів України.*

Перспективи. *У подальших наукових дослідженнях передбачається сосредоточити увагу на питаннях розмежування юрисдикції господарських та адміністративних судів у розгляді земельних спорів.*

Ключові слова: *повідомчість, господарські спори, господарський суд, коло справ, розмежування повідомчості, компетенція судів з розгляду господарських справ.*

Аннотація. Введение. *Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод возложила на государства-участники обязательство гарантировать доступность правосудия и эффективность средств правовой защиты. Ссылаясь на судебную практику Европейского суда по правам человека, ситуация, при которой лицо, чьи права нарушены, не может определить компетентный суд или другой компетентный орган, куда оно может направить соответствующее заявление, признается нарушением ст. 13 Конвенции, поскольку право на доступ в суд должно быть эффективным. Требование эффективности, среди прочего, предусматривает четкость законодательных положений: если процессуальные нормы выписаны таким образом, что создают некую неопределенность лица, чьи заявления были отклонены на основании нарушения процессуальных норм, признаются не имеющими реального, эффективного доступа в суд.*

Проблема выбора надлежащего суда и определения судебной компетенции при реализации права на доступ в суд, обеспечение права на эффективную правовую защиту приобрела особое значение. Вопросы по установлению эффективного механизма распределения полномочий между судебными органами по рассмотрению отдельных категорий дел активно обсуждаются учеными и практикующими юристами.

Положения действующего процессуального законодательства о разграничении подведомственности (юрисдикции) нуждаются в усовершенствовании. Круг споров, подведомственных хозяйственным судам, постепенно сужается, что ставит под вопрос целесообразность сохранения всей системы хозяйственных судов в Украине.

Цель. Провести анализ подведомственности дел хозяйственным судам Украины.

В статье выполнен анализ содержания п. 1 ч. 1 ст. 20 Хозяйственного процессуального кодекса Украины. Дана оценка существующим доктринальным подходам, правовым позициям Конституционного Суда Украины, Верховного Суда Украины, Высшего хозяйственного суда Украины, а также других высших специализированных судов Украины относительно рекомендаций и разъяснений по вопросам определения компетенции судов по рассмотрению хозяйственных дел.

Результаты. Обоснован вывод, согласно которому объективно имеет место тенденция к постепенному сужению круга дел, подведомственных хозяйственным судам, что ставит под угрозу существование всей системы хозяйственных судов Украины.

Перспективы. В дальнейших научных исследованиях предполагается сосредоточить внимание на вопросе разграничения юрисдикции хозяйственных и административных судов в рассмотрении земельных споров.

Ключевые слова: подведомственность, хозяйственные споры, хозяйственный суд, круг дел, разграничение подведомственности, компетенция судов по рассмотрению хозяйственных дел.

Summary. Introduction. The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms imposed obligations on member states to guarantee access to justice and the effectiveness of legal remedies. Referring to the judicial practice of the European Court of Human Rights, a situation in which a person whose rights have been violated cannot determine the competent court or other competent body to which he or she can send a relevant application is recognized as a violation of Article 13 of the Convention, as the right of access to a court must be effective. The requirement of effectiveness, among other things,

involves the clarity of the legislative provisions: if the procedural rules are written in such a way as to create a certain uncertainty, the person whose applications were rejected on the basis of a violation of the procedural rules is recognized as having no real, effective access to the court.

The problem of choosing the appropriate court and determining judicial competence in exercising the right to access to court, ensuring the right to effective legal protection has become particularly important. Questions regarding the establishment of an effective mechanism for the distribution of powers between judicial bodies regarding consideration of certain categories of cases are actively discussed by scientists and legal practitioners.

The provisions of the current procedural legislation regarding the delimitation of sub-departments (jurisdictions) need improvement. The circle of disputes under the jurisdiction of commercial courts is gradually narrowing, which calls into question the expediency of preserving the entire system of commercial courts in Ukraine.

The purpose. *The purpose of the study is to conduct an analysis of the jurisdiction of the economic courts of Ukraine.*

The article analyzes the content of Clause 1 Part 1 of Art. 20 of the Code of Commercial Procedure of Ukraine. An assessment of the existing doctrinal approaches, legal positions of the Constitutional Court of Ukraine, the Supreme Court of Ukraine, the Higher Commercial Court of Ukraine, as well as other higher specialized courts of Ukraine regarding recommendations and clarifications on the issues of determining the competence of courts regarding consideration of economic cases were given.

Results. *The conclusion is substantiated, according to which there is quite objectively a tendency towards a gradual narrowing of the range of cases subordinated to commercial courts, which endangers the existence of the entire system of commercial courts of Ukraine.*

Discussion. *In further scientific research, it is assumed that attention will be focused on the issue of demarcation of the jurisdiction of economic and administrative courts in consideration of land disputes.*

Key words: *jurisdiction, commercial disputes, commercial court, range of cases, separation of jurisdiction, the competence of courts to consider commercial cases.*

Постановка проблеми. Право на захист є одним із основних елементів будь-якого суб'єктивного права незалежно від галузі, нормативно врегульованою можливістю уповноваженого суб'єкта (у господарському процесі – суб'єкта господарювання) застосовувати засоби правоохоронного характеру для відновлення порушеного права та методи припинення дій, якими право було порушено.

Проблема вибору належного суду та визначення судової компетенції при реалізації права на доступ до суду, забезпечення права на ефективний правовий захист набула особливого значення. Питання щодо встановлення ефективного механізму розподілу повноважень між судовими органами щодо розгляду окремих категорій справ є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підвідомчості справ господарським судам України досліджувалися багатьма вченими та юристами-практиками, такими як В. І. Татьков, С. Ф. Демченко, В. Е. Беяневич, І. Г. Побірченко. Більшість дослідників вважають, що положення чинного процесуального законодавства щодо розмежування підвідомчості (юрисдикцій) потребують удосконалення. Коло економічних спорів, підвідомчих господарським судам, поступово звужується, що ставить під сумнів доцільність збереження всієї системи господарських судів в Україні.

Формування цілей статті. Провести аналіз підвідомчості справ господарським судам України.

Виклад основного матеріалу. Багато вчених вважають, що відбулося спотворення основної ідеї адміністративного судочинства через неузгодженість визначення термінів у Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС). Аналізуючи ст. 1 та ч. 2 ст. 4 КАС приходимо до висновку – дійсна компетенція адміністративних судів виходить за межі як призначення КАС, так і завдань адміністративного судочинства, задекларованих у ч. 1 ст. 2 [9].

Серед юристів багато хто вважає це «черговим кроком» на шляху до ліквідації господарського судочинства, яке теоретично може бути уніфікованим із цивільним.

Прихильники відмови від господарського судочинства посилаються також на закордонний досвід, зазначаючи, що переважна більшість країн Європи взагалі немає окремих судів для вирішення спорів з участю суб'єктів господарювання [6].

Це підтверджується тими фактами, що зволікається розробка та прийняття нового ГПК (або Кодексу господарського судочинства) та обговорюється необхідність уніфікації цивільного процесуального та господарського процесуального законодавства України, передбачена Концепцією вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів. У п. 4 розділу IV Концепції зазначається, що уніфікація процедур судового розгляд є важливим напрямом удосконалення судочинства, якщо специфіка певного виду процесу вимагає особливих правил. Необхідно поступово наблизити, а потім і взагалі поєднати в одному кодексі норми цивільного та господарського процесів, оскільки між ними немає суттєвих відмінностей, обумовлених специфікою судочинства [12].

Для визначення кола проблем підвідомчості економічних спорів господарським судам проаналізуємо зміст п. 1 ч. 1 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК).

З введенням у дію Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та корпоративних спорів» п. 1 ст. 20 ГПК було викладено у новій редакції, у зв'язку з чим із переліку справ, підвідомчих господарським судам, було вилучено справи «за спорами про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві».

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС), юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження [9]. Одночасно у низці інших статей Цивільно-процесуального кодексу України (далі – ЦПК) посилення на ці спори залишилися. Причому визнання повністю або частково недійсними акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування, акти інших суб'єктів, які суперечать законодавству, обмежують права та законні інтереси суб'єкта господарювання, залишається одним із найпоширеніших способів захисту прав суб'єктів господарювання (ч. 2 ст. 20 Господарського кодексу України (далі – ГК) [7].

Щербина В. С. зазначає, що поняття «справи щодо спорів про визнання недійсними акти з підстав, зазначених у законодавстві» та «справи щодо спорів фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності» за змістом не збігаються [13].

Предметом оскарження в адміністративному суді можуть бути не лише акти, а й дії та бездіяльність суб'єкта владних повноважень, а оскаржити ці дії та бездіяльність (так само, як і акти) можуть не лише юридичні, а й фізичні особи (у тому числі й підприємці). Але до кола актів,

які могли бути визнані недійсними господарським судом, входили не лише акти суб'єкта владних повноважень, а й акти підприємств, установ та організацій, що обмежують права територіальної громади, а також повноваження органів місцевого самоврядування.

Такий спосіб захисту права територіальної громади, як звернення органів місцевого самоврядування до суду з позовом про визнання недійсними акти підприємств, установ та організацій, є штучним.

Вищий господарський суд України (далі – ВГСУ) певною мірою систематизував перелік спорів про визнання недійсними актів, підвідомчих господарським судам у Постанові Пленуму «Про деякі питання підвідомчості та підсудності справ господарським судам» (пп. 3.2 п. 3) [11].

Втім, в умовах, коли: а) немає відповідної норми процесуального закону, яка містила б прямий припис щодо підвідомчості господарським судам спорів про визнання недійсними відповідних актів; б) до компетенції Пленуму ВГСУ віднесено Закон України «Про судоустрій та статус суддів» лише надання роз'яснень рекомендаційного характеру з питань застосування господарськими судами законодавства при розгляді справ господарської юрисдикції за наслідками узагальнення судової практики застосування матеріального процесуального закону з метою забезпечення одноманітного застосування норм права при вирішенні справ відповідної судової юрисдикції, – ВГСУ шляхом ухвалення тих чи інших постанов Пленуму не в змозі заповнити існуючу прогалину.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 20 ГПК господарським судам підвідомчі справи щодо спорів, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи-підприємці [8].

У той самий час законодавець приписами п. 4 ч. 1 ст. 19 КАС відніс до юрисдикції адміністративних судів спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів. Виникла необхідність чіткого розмежування договорів господарських, цивільних та адміністративних, оскільки відсутня тепер чіткість у питанні, до якого виду юрисдикції відносяться спори з тієї чи іншої категорії договорів, які укладені в порядку виконання владних управлінських функцій [1]. Тлумачення норм КАС дозволяє фактично будь-який договір, який укладається на виконання владної управлінської функції, вважати адміністративним та відносити до адміністративної юрисдикції, крім договорів, які ст. 20 ГПК прямо віднесено до господарської юрисдикції (приватизаційні договори; договори, створені задля задоволення державних потреб). Так, згідно з п. 16 ст. 4 КАС, адміністративний договір – це спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону:

- а) для розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень;
- б) для делегування публічно-владних управлінських функцій;
- в) для перерозподілу або об'єднання бюджетних коштів у випадках, визначених законом;
- г) замість видання індивідуального акта;
- г) для врегулювання питань надання адміністративних послуг.

Отже, згідно з КАС, ознаками такого договору є: спеціальний суб'єктний склад (одною зі сторін договору є суб'єкт владних повноважень – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ним владних управлінських

функцій на підставі законодавства, в тому числі у порядку виконання делегованих повноважень); зміст – права та обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень. Ці ознаки важко визнати достатніми для відмежування адміністративних договорів від суміжних – як цивільних, так і господарських.

Загалом критерії розмежування адміністративних і цивільно-правових договорів (як суто приватних) широко відомі: домінування певного інтересу (публічного – в адміністративному, приватного – у цивільному), правове становище сторін (нерівність – в адміністративному, рівність – у цивільному), дотримання (під час укладання громадянського) чи недотримання (у разі укладання адміністративного) принципу свободи договору, домінування організаційних елементів (адміністративний) чи майнових елементів (цивільний) та інших [4].

Більш складно розмежувати адміністративний договір і господарський, оскільки господарський має спільні риси і з цивільним договором (наявність майнових елементів, дотримання принципу рівності сторін та свободи договору в так званих горизонтальних договорах, що укладаються поза державним плануванням між юридично та фактично рівноправними суб'єктами) та з адміністративним (значна частина господарських договорів спрямована на організацію господарської діяльності з участю суб'єктів владних повноважень, які при цьому реалізують свою господарську компетенцію). У літературі наголошується, що одним із основних критеріїв відмежування господарських договорів від адміністративних може бути тип функцій держави [3] (органу місцевого самоврядування), у порядку виконання яких суб'єкти владних повноважень вступають у договірні відносини, забезпечуючи таким чином реалізацію своїх повноважень: 1) як організатора господарського життя всіх суб'єктів господарювання, що діють у країні, на певній території чи певній галузі,

незалежно від форми власності, на базі якої вони функціонують, або 2) як власника майна (державного, комунального), щодо якого укладаються договори.

З цього приводу позиції вчених-юристів розходяться, оскільки адміністративний договір – це нове, суперечливе та недостатньо досліджене явище. Природа управління полягає в імперативності одностороннього волевиявлення з метою організуючого впливу на суспільство, а природа договорів – полягає у рівності сторін і свободі вибору поведінки [5].

В адміністративно-правовій науці немає єдиного підходу до розуміння сутності, правової природи та ознак адміністративного договору. Втім, щодо правової природи адміністративного договору дослідники даного інституту адміністративного права є солідарними в одному: нерівність суб'єктів адміністративно-правових відносин не змінюється, а доповнюється рівнопартнерськими відносинами, наповнює ці відносини новим змістом – субординація та координація зміцнюються узгодженням цілей та дій, запровадженням методу реординації. А тому все частіше можна натрапити на позицію, що адміністративні договори розглядають як одну із форм державного управління [2]. До того ж вітчизняній правовій науці винайти чітких критеріїв відмежування поки що не вдалося, а законодавство щодо цього немає чітких вказівок, тому такі питання вирішуються за допомогою судової практики.

Господарські суди у пошуках у кожній конкретній ситуації відповіді на питання, який договір слід кваліфікувати як адміністративний, а який – як господарський, керуються позицією Верховного суду України (далі – ВСУ), викладеної в Інформаційному листі від 26 грудня 2005 р., суть якої полягає у тому, якщо суб'єкти (зокрема орган державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові або службові особи), хоча б і на реалізацію своїх повноважень, вільно укладають договір відповідно до норм Цивільного кодексу України (далі – ЦК), при укладанні такого договору

його сторони вільно домовляються про зміст та обсяг прав та обов'язків за договором, можуть відмовитися від його укладання. Такий договір може бути цивільним (господарським), але не адміністративним, оскільки у змісті цього договору відсутні відносини влади та підпорядкування, які є обов'язковими для адміністративного договору, а кожен суб'єкт такого договору виступає як рівний один до одного. Крім цього, у Постанові Пленуму № 10 «Про деякі питання підвідомчості та підсудності справ господарським судам» від 24 жовтня 2011 р. ВГСУ звертає увагу і на те, що не всі договори, які укладаються суб'єктами владних повноважень, їх посадовими чи службовими особами на реалізацію своїх повноважень, належать до адміністративних договорів.

Якщо обов'язковим учасником договору відповідно до законодавства має бути суб'єкт владних повноважень, то такий договір є адміністративним, оскільки суб'єкт владних повноважень у такому разі діє від імені держави (територіальної громади), у її інтересах або для забезпечення їх, а не для власних потреб. У разі вчинення цивільного правочину між суб'єктом владних повноважень та суб'єктом господарської діяльності договірні відносини сторін засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності. Тому до адміністративних договорів не належать договори, укладені за правилами ЦК та ГК, інших актів цивільного чи господарського законодавства [3].

До компетенції господарських судів не належить розгляд справ щодо спорів:

- про оскарження рішень, прийнятих суб'єктом владних повноважень, якими зобов'язує суб'єктів господарювання вчиняти певні дії, утриматися від скоєння певних дій чи нести відповідальність;
- про оскарження суб'єктом господарювання дій (бездіяльності) органу державної влади, органу місцевого самоврядування, іншого суб'єкта владних повноважень, їх посадової чи службової особи, які впливають із

наданих ним владних управлінських функцій, якщо ці дії (бездіяльність) не пов'язані з відносинами, врегульованими господарським договором;

- між суб'єктами владних повноважень щодо їхньої компетенції у сфері управління;
- щодо укладання та виконання адміністративних договорів;
- за зверненнями суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених законом.

Але ГПК не містить прямої вказівки на те, що інші справи за участю суб'єктів господарювання та суб'єктів владних повноважень (не маючи ознак справ адміністративної юрисдикції) повинні розглядатися господарськими судами на загальних підставах. Тільки у п. 17 Постанови Пленуму ВГСУ «Про деякі питання підвідомчості справ господарським судам» міститься роз'яснення, що до таких справ належать усі спори про права, що виникають із відносин, врегульованих ЦК та ГК, іншими актами господарського та цивільного законодавства.

Відповідне становище викликає певні заперечення, так як поняття юрисдикції у господарському судочинстві не може зводитися лише до спору про право.

Важливим питанням, пов'язаним з проблемою юрисдикційності вимог про тлумачення змісту договору, є визначення виду провадження, в порядку якого підлягають розгляду вимоги.

Розгляд справ про тлумачення змісту договору вимагає або розширення змісту поняття «позов» і, відповідно, визнання права на пред'явлення безперечних позовів, або запровадження спеціальної процесуальної форми розгляду таких справ у межах окремого провадження. Під господарською справою можна, в цілому, розуміти прийняту до провадження в порядку господарського судочинства правову вимогу зацікавленої особи, яка стверджує перед судом про наявність у неї певного права, свободи або інтересу, що охороняється законом, які потребують

захисту. Вимога спірності правовідносин при розгляді справ про тлумачення змісту договору не може і не повинна бути ключовою під час вирішення питання про юрисдикцію суду щодо розгляду таких вимог. Але п. 3 Інформаційного листа ВГСУ від 11 квітня 2005 р. № 01-8/344 закріплює: тлумачення змісту правочину господарським судом можливе лише за наявності спору, тобто коли сторони мають різне уявлення щодо свого волевиявлення або волевиявлення іншої сторони (сторін) правочину.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, у результаті аналізу змісту п. 1 ч. 1 ст. 20 ГПК очевидним стає висновок, що має місце чітко виражена тенденція до звуження кола справ, підвідомчих господарським судам.

У подальших наукових дослідженнях передбачається сосредоточить увагу на питаннях розмежування юрисдикції господарських та адміністративних судів у розгляді земельних спорів.

Література

1. Беяневич О. А. Теоретичні питання тлумачення договорів // Центр економічної освіти. URL: www.ceo.kiev.ua/art1.php
2. Бояринцева М. А. Адміністративний договір: дискусійні питання правової природи та правосуб'єктності сторін // Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 2 (6). С. 82.
3. Вінник О. М. Господарське право : навчальний посібник. К. : Правова єдність, 2008. С. 16–17.
4. Вінник О. М. Критерії розмежування адміністративних та господарських договорів // Вісник господарського судочинства. 2010. № 2. С. 72–73.
5. Господарське право (Загальна частина) : підручник. За ред. В.С. Щербини, В.В. Рєзнікової. Київ : Видавництво Ліра-К. 2021. 448 с.

6. Господарський процес : навч. посіб. / [В. А. Кройтор, О. В. Синегубов, О. Г. Бортнік та ін.] ; за заг. ред. проф. В. А. Кройтора ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 328 с.
7. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
8. Господарський процесуальний кодекс України : закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
9. Кодекс адміністративного судочинства України : закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та корпоративних спорів : закон України від 15.12.2006 № 483-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-16>
11. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам : постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 24.10.2011 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-11>
12. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006 // Офіційний вісник Президента України. 2006. № 19. Ст. 1376.
13. Щербина В. С. Проблеми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання (матеріально-правовий та процесуальний аспекти) // Українське комерційне право. 2007. № 8. С. 15–16.

References

1. Beljaneych O. A. Teoretychni pytannja tлумachennja doghovoriv // Centr ekonomichnoji osvity. URL: www.ceo.kiev.ua/art1.php

2. Bojarynceva M. A. Administratyvnyj doghovor: dyskusijni pytannja pravovoji pryrody ta pravosub'jektnosti storin // Visnyk Vyshhoji rady justyciji. 2011. № 2 (6). S. 82.
3. Vinnyk O. M. Ghospodarsjke pravo : navchaljnyj posobnyk. K. : Pravova jednistj, 2008. S. 16–17.
4. Vinnyk O. M. Kryteriji rozmezhuvannja administratyvnykh ta ghospodarsjkykh doghovoriv // Visnyk ghospodarsjkogho sudochynstva. 2010. № 2. S. 72–73.
5. Ghospodarsjke pravo (Zaghaljna chastyna) : pidruchnyk. Za red. V.S. Shherbyny, V.V. Rjeznikovoji. Kyjiv : Vydavnyctvo Lira-K. 2021. 448 s.
6. Ghospodarsjkyj proces : navch. posib. / [V. A. Krojtor, O. V. Synjehubov, O. Gh. Bortnik ta in.] ; za zagh. red. prof. V. A. Krojtora ; MVS Ukrajinj, Kharkiv. nac. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 2020. 328 s.
7. Ghospodarsjkyj kodeks Ukrajinj : zakon Ukrajinj vid 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
8. Ghospodarsjkyj procesualjnyj kodeks Ukrajinj : zakon Ukrajinj vid 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
9. Kodeks administratyvnogho sudochynstva Ukrajinj : zakon Ukrajinj vid 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
10. Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrajinj shhodo vyznachennja pidsudnosti sprav z pytanj pryvatyzaciji ta korporatyvnykh sporiv : zakon Ukrajinj vid 15.12.2006 № 483-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-16>
11. Pro dejaki pytannja pidvidomchosti i pidsudnosti sprav ghospodarsjkym sudam : postanova Plenumu Vyshh. ghosp. sudu Ukrajinj vid 24.10.2011 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-11>
12. Pro koncepciju vdoskonalennja sudivnyctva dlja utverdzhennja spravedlyvogho sudu v Ukrajinj vidpovidno do jevropsjkykh standartiv:

ukaz Prezydenta Ukrainy vid 10.05.2006 # 361/2006 // Oficijnyj visnyk
Prezydenta Ukrainy. 2006. № 19. St. 1376.

13. Shherbyna V. S. Problemy zakhystu prav ta interesiv sub'ektiv
ghospodarjuvannja (materialjno-pravovyj ta procesualjnyj aspekty) //
Ukrajinsjke komercijne pravo. 2007. № 8. S. 15–16.